

רף הסיכונים עלה

בהערכה האסטרטגית השנתית שהוגשה לנשיא המדינה בשבוע שעבר, הדגישו חוקרי המכון למחקרי ביטחון לאומי את חזית הצפון – על כלל מרכיביה – כאיום המשמעותי ביותר לישראל בשנת 2019. השילוב של שלושת גורמי הכוח העוינים בזירה הצפונית – איראן, סוריה וחזבאללה – לצד רגישות הפעולה הישראלית מול הנוכחות הרוסית משתלבים לכדי אתגר ביטחוני ומדיני ממעלה ראשונה.

שאלה מרכזית שיש לשאול היא האם המערכה בין המלחמות (מב"מ), שהשיגה את מטרותיה באופן מרשים בשנים האחרונות, עדיין יעילה ושימושית על רקע השינויים בזירה והסיכונים שנוצרו והומחשו רק לאחרונה? יתרה מכך, האם המחירים שכרוכים במב"מ עלו ושינו את המאזן האסטרטגי?

כבר בשבוע הראשון בו נכנס לתפקידו הרמטכ"ל אביב כוכבי, התברר עד כמה מדויקת הייתה הערכה זאת: ישראל תקפה (לפי מקורות זרים) בש"ד את התעופה רמשק, שהיה היעד של מטוס מטען איראני, כנראה נושא מטען אמל"ח מתקדם לסוריה. בתגובה ירו כוחות איראניים המוצבים בסוריה טיל קרקע-קרקע לעבר הגולן, בשעה שבמקום שהו אלפי ישראלים שנהגו מה"ש שלג שנערס שם בסופ"ש. זה"ל הגיב בתקיפה רחבה מול יעדים איראניים, שהזכירה בהיקפה את התקיפות הישראליות במאי 2018. במקביל הותקפו סוללות טילים סוריות שירו על מטוסי זה"ל ועל החימוש שסוגר מדובר בעוד הצלחה מבצעית ובעדות נוספת לעלינות המודיעינית והטכנולוגית הישראלית בחזית הצפונית, שמתווספות להצלחה בגילוי ובהשמדת מנה"רות חיזבאללה בגבול לבנון.

עם זאת, חובתם של הדרג המדיני והפיקוד הבכיר של זה"ל לא להתב"ס מההצלחות האחרונות, ולהקפיד לרון בבהירות ובעדכניות בכל פעולה עתידית, תוך שקלול ובחינת הסיכונים שכרוכים בה, ובתפיסת אסטרטגית הפעולה הכוללת מול הזירה הצפונית.

לנגד עיני המטכ"ל והקבינט נכון שיונחו שלושה מודלים לפעולה. הראשון: מודל המערכה הכולל, המנתח את החלופות האסטרטגיות לטי"פול בהתבססות האיראנית, כפרויקט דיוק הטילים ובחיזוק חיזבאללה.

כתוכו יש להתמודד עם שאלות כמו: האם איומים אלו מחייבים פעולה אקטיבית של ישראל, או שמא ניתן לתת להם מענה בפעילות פאסיבית. הגנתית (למשל, תגבור מערך ההגנה מטילים) ומענה מדיני והרתעתי. האם יש יכולת ומינה במקרה של מלחמה צפויה לנטרל את המערכים המ"תקדמים במכה מקדימה? חובה להעריך את אופן ומידת העמידה ביעדים בכל אחת מהאסטרטגיות.

המודל השני, הערכת הסיכונים אל מול המב"מ, שעיקרו הידרשות לש"לושה סיכונים מרכזיים: הפלת מטוס ישראלי, חיכוך עם רוסיה ותרחיש של הסלמה משמעותית. סיכונים אלו נכון שיישקלו כנגד ההישגים במע"רכה. בשנת 2018 התממשו כל הסיכונים, אך ברמה מינורית שלא העיבה על ההישגים במניעת התבססות איראן בסוריה: בפברואר נפגע מטוס "סור" פה"י ישראלי, במאי איראן שיגרה מטח רקטות כבדות לישראל, ובספטמבר הופל מטוס רוסי ע"י ההגנה האווירית הסורית, כשרוסיה הטילה חלק גדול מהאשמה על ישראל.

חיוני להבין שרמת הסיכונים ב-2019 גבוהה יותר. הסורים משקמים את מערכת ההגנה האווירית שלהם והנהיגו מדיניות רדי רחבה ומתירנית, כפי שניכר בחודשים האחרונים. האיראנים למדו את לקחי מאי 2018, ומכ"נים מענה מבצעי חילופי מלבנון ומעיראק, והרוסים, שמעוניינים בשיקום וייצוב סוריה, ממשיכים להביע מורת רוח מפעילות ישראל שם.

הרתעה היא מושג חמקמק שלרוב ניתן לנתחו רק בדיעבד. לכן, גם כשכל הצדדים אינם מעוניינים במלחמה, שגיאות והנחות יסוד שהשתנו עלולים להוביל לאובדן שליטה

המודל השלישי, ההרתעה והשליטה בהסלמה, בוחן תמידית את עוצמת ההרתעה הכוללת של ישראל ומאיוזה כיוון היא עלולה להיסדק. בזירה הצפונית, כאמור, שחקנים רבים, ומול כל אחד מהם יש פוטנציאל לשינוי במאזן ההרתעה. חיזבאללה ספג מכה מבצעית ומורלית קשה בעקבות גילוי והשמדת המנהרות, איראן נחושה "לסגור חשבון" על כישלונותיה האחרונים, וסוריה מרגישה בטוחה יותר כאשר רוסיה מספקת לה מערכות הגנה אווירית מתקדמות.

בשנים האחרונות בחזית הצפון, כמו גם בעזה, הוכיחו הצדדים יכולת לפעול מתחת לסף ההסלמה ואף לשלוט בה, אך הרתעה היא מושג חמקמק שלרוב ניתן לנתחו רק בדיעבד. לכן, גם כשכל הצדדים אינם מעוניינים במלחמה כוללת, שגיאות, עיוותי תפיסה והנחות יסוד שהשתנו יכולים להוביל לאובדן שליטה ולעיימות רחב שאף צד לא חפץ בו. ■

הכותב הוא אלוף (במיל), ראש אמ"ן לשעבר, וראש המכון למחקרי ביטחון לאומי